

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-1.8>

Г. І. Горохова

кандидат педагогічних наук,
викладач суспільних дисциплін
Кропивницького інженерного коледжу
Центральноукраїнського національного технічного університету

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

У статті проаналізовано роль освіти як важливого чинника розвитку духовної культури українського народу та відтворення продуктивних сил суспільства; розглянуто особливості навчання і виховання молодого покоління та фактори, що здійснюють визначальний вплив на самореалізацію учнів і студентів; з'ясовано проблеми в роботі закладів освіти стосовно розуміння важливості національно-патріотичного, духовно-морального виховання молоді, ефективного навчання, самореалізації особистості та шляхи їх розв'язання; визначено зміст і розкрито важливість творчого підходу до створення відповідних педагогічних умов для самореалізації особистості учнів і студентів у системі сучасної освіти.

На основі вивчення теоретичних досліджень науковців доведено, що відсутність цілеспрямованої гуманістичної освіти може призвести як до інтелектуальної, так і до моральної деградації нових поколінь. Акцентовано на тому, що на педагога покладено соціальну відповідальність за наслідки його праці. Відзначено, що актуальною проблемою сьогодні є стан підготовки майбутніх педагогів і реалізація умов розвитку педагогічної майстерності відповідно до вимог сучасності, що має спиратися, безумовно, на національно-культурні традиції з урахуванням світових, європейських тенденцій.

Сучасний аналіз теоретичних досліджень і результати практичних впроваджень показали, що у виховному та навчальному процесах немає однакових умов, причин, але є схожі умови і причини, з яких випливають наслідки, що багато в чому збігаються, а отже, кожний вчитель і викладач має право на вибір будь-якої моделі організації навчального заняття, але мусить пам'ятати, що бере на себе і відповідальність за результати навчання. Визначено, що педагогічна творчість і майстерність викладача ґрунтується не лише на вдосконаленні освітніх технологій та оволодінні педагогічною технікою; доведено, що педагогічна майстерність формується за умови, що педагогічний процес здійснюється як реалізація співпраці вчителя й учня, викладача та студента.

Внаслідок аналізу наукових і практичних доробок науковців і розвідок із досліджуваної проблеми з'ясовано, що питання особливостей навчання і виховання молодого покоління на сучасному етапі розвитку педагогічної майстерності залежить від низки педагогічних умов і соціальних факторів, що потребують подальшого теоретичного вивчення та глибинного пізнання сутності проблеми.

Ключові слова: освіта, вища освіта, підготовка педагога, методи виховання, мотивація навчання, самореалізація, творчий підхід, особистість, розвиток творчої особистості.

Постановка проблеми. Розвиток України у третьому тисячолітті визначається в контексті європейської інтеграції з орієнтацією на побудову громадянського суспільства [1, с. 13]. Важливим аспектом явищ культури є їхня ціннісно-нормативна сторона – пряма чи опосередкована вказівка, яка спрямовує до вираження того, що і як має бути в інтересах суспільства, що цю культуру продовжує [2, с. 31]. Освіта є могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу, відтворення продуктивних сил суспільства. Ця гуманітарна сфера спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, професійної підготовки особистості, формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства [1, с. 15].

За багатовікову історію людина накопичила величезний досвід. Суспільство зацікавлене

в тому, щоб відібрати з нього найцінніше, необхідне для засвоєння молодим поколінням. Під час навчання педагог передає пізнавальний досвід: допомагаючи дітям опанувати знаряддя праці – трудовий, організовуючи взаємини у процесі діяльності людини – моральний. Брак цілеспрямованої гуманістичної освіти може призвести як до інтелектуальної, так і до моральної деградації нових поколінь. На педагога покладено соціальну відповідальність за наслідки його праці, за рівень розвитку нового покоління він відповідає перед державою [3, с. 11–12]. На сучасному етапі розвитку цивілізованого суспільства неможливо ігнорувати прояви розриву між технічною підготовкою молоді та рівнем моральності і вихованням соціальної свідомості та відповідальності за певні професійні рішення, що знецінюють гуманістичні ідеї в гонитві за стрімким розвитком техніки і технологій.

Вважаємо, що одним із завдань сучасної освіти, безумовно, є розвиток і вдосконалення педагогічної техніки на шляху досягнення педагогічної майстерності.

Водночас досягнення виразності педагогічної техніки – лише одна зі сходинок до педагогічної майстерності. Техніка без усвідомлення завдань педагогічної дії, без розуміння мотивів діяльності учнів, істинної суті результатів взаємодії залишається порожньою формою, беззмістовною непрофесійною дією. Отже, опанування її прийомами має здійснюватися в контексті підвищення загальної педагогічної культури вчителя [3, с. 57]. Особливо в занедбаному стані сьогодні є виховання учнівської та студентської молоді. Воно набула в більшості навчальних закладів самодіяльного характеру, зміст його визначається рівнем педагогічної культури наставників. Не створено орієнтованих програм щодо виховання школярів і студентів, отже, системи виховання молоді зовсім немає, її треба створити [4, с. 444].

Криза педагогічної науки реально усвідомлюється вченими і практиками. З нашого погляду, суть кризи полягає в нездатності як педагогіки загалом, так і педагогічної освіти зокрема здійснювати випереджальну (прогностичну) функцію і пропонувати практиці освіти реальні шляхи подальшого розвитку [5, с. 20]. Таким чином, завданням сьогодення є модернізація освіти з урахуванням того, щоб якомога повніше передати майбутнім поколінням культурні надбання та найцінніший досвід попередників, створити найкращі умови для самопізнання, саморозвитку, а надалі – і самореалізації творчого потенціалу кожної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням проблем виховання і навчання молодого покоління та дослідженням питань самореалізації особистості учнів і студентів у системі освіти займалися такі науковці: Л.В. Делінгевич, В.С. Журавський, І.А. Зязюн, О.М. Кокун, В.М. Литвин, В.Т. Лозовецька, М.П. Лукашевич, В.В. Радул, О.В. Мазяр, В.В. Кириченко, І.Б. Файнман, І.П. Краснощок, І.В. Лебедик, О.М. Пехота, З. Хелус та ін. Проблемою педагогічної майстерності займалися такі вітчизняні мислителі: Г.С. Сковорода, В.Н. Каразін, М.О. Максимович, М.І. Пирогов, К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський.

Водночас спеціальні дослідження особливостей навчання і виховання молодого покоління на сучасному етапі розвитку педагогічної майстерності потребують поглибленого аналізу та впровадження результатів дослідження у практику, теоретичні та практичні здобутки вчених мають бути спрямовані на вдосконалення вже наявних підходів, що забезпечують високий рівень знань, навичок, розвиток духовної культури молоді, та неперервне оновлення відповідно до вимог

часу та реалізації інноваційних підходів, форм, методів і засобів навчання та виховання задля забезпечення всебічного розвитку особистості як найвищої цінності суспільства.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі особливостей навчання і виховання молодого покоління на сучасному етапі розвитку педагогічної майстерності; дослідженні педагогічних аспектів розвитку особистості та соціальних факторів, що здійснюють визначальний вплив на самореалізацію учнів і студентів; розкритті істотних проблем у роботі освітніх закладів стосовно важливості розуміння самореалізації особистості, виховання національно-патріотичної, духовно-моральної людини, вивчення проблем ефективності навчання та шляхи їх розв'язання; визначенні змісту і розкритті важливості творчого підходу до створення відповідних умов для самореалізації особистості учнів і студентів у системі сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна професія виникла на ранніх етапах розвитку людства у зв'язку з потребою передати набутий досвід. Необхідність підготовки молодих поколінь до трудової діяльності зумовила виокремлення навчання і виховання в самостійну галузь [3, с. 13].

У вихованні молодого покоління так чи інакше бере участь майже все доросле населення. Педагогічна діяльність може буди професійною і непрофесійною. Непрофесійна – це вид педагогічної діяльності, якою займаються всі люди (батьки, керівники виробництва, установ тощо) в повсякденному житті, не маючи спеціальної педагогічної освіти та педагогічної кваліфікації. Здійснюючи виховний вплив, вони діють здебільшого інтуїтивно, не завжди вмючи чітко пояснити чи обґрунтувати свою позицію [3, с. 14].

Професійна педагогічна діяльність потребує спеціальної освіти. Фахівець діє свідомо, спираючись на систему принципів, правил, прийомів. Складниками професіоналізму у будь-якій професії є компетентність та озброєність системою вмій. У педагогічній діяльності для професіонала замало лише цих двох компонентів. Потрібні певні особистісні якості, адже сам педагог є інструментом впливу на учня, тож має бути чутливим до іншої людини, гуманним у своїх помислах [3, с. 14].

Лише достатньо високий рівень розвитку педагогічної освіти дає змогу впливати через систему освіти на цивілізаційні процеси суспільства. Безсумнівно, нинішній стан теорії та практики підготовки вчителя в університеті не повною мірою відповідає об'єктивним вимогам і темпам розвитку суспільства. Вважаємо, що це пов'язано із тривалим розвитком класичної педагогіки в межах авторитарної парадигми [5, с. 20].

За умов трансформації українського суспільства особливої значимості набувають питання формування особистістю нових життєвих страте-

гій, компетентності, посилення гнучкості й мобільності соціальної поведінки. Усе це, безперечно, висуває нові вимоги до інтелектуального рівня суспільства, його удосконалення шляхом освіченості, професіоналізму [1, с. 14].

Основними ознаками національної школи сьогодні, як і в минулому, є навчання і виховання дітей на засадах національної культури з використанням кращих здобутків культур інших народів, навчання учнівської молоді рідною мовою. Серцевиною змісту освіти і виховання у національній школі стає національна ідеологія, яка відображає історично зумовлені духовні цінності народу. Ідеї незалежності, соборності української держави, миру і злагоди в суспільстві, народовладдя і демократії, справедливості, гуманізму, верховенства закону, вірності та відданості Батьківщині, право на працю, освіту, відпочинок, суверенність особистості – ці та інші напрями ідеології українського народу національно свідомими освітянами втілювалися у повсякденну практику [4, с. 441].

Теоретичні дослідження і практичні доробки показують, що активізація навчальної діяльності учнів і студентів, розвиток їх здібностей, обдарувань, духовного потенціалу можливі лише за умови використання педагогічних задач у доцільній системі.

Можна зробити такий висновок: педагогічну діяльність наука трактує за трьома підходами – структурним, функціональним і рефлексивним. У межах структурного підходу реалізуються психологічні складники педагогічної діяльності. Відповідно до функціонального підходу розглядають функції, які реалізує вчитель у професійно-педагогічній діяльності. Особливістю рефлексивного підходу є розгляд педагогічної діяльності як діяльності спільної, що відбувається за законами спілкування [3, с. 21–22].

Проблема педагогічної майстерності відображена й у працях видатних вітчизняних мислителів, педагогів. Г. Сковорода вважав неодмінною якістю вчителя покликання. На думку М. Пирогова, надзвичайно важливою умовою професійної майстерності вчителя є теоретична підготовка. За К. Ушинським, головна мета педагогіки як мистецтва – вміле відбиття у практиці теоретичних положень. В. Сухомлинський основою майстерності вчителя вважав здатність розуміти дитячу душу [6, с. 197–204].

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що педагогічна майстерність є не чим іншим, як доведеним до високого рівня досконалості навчальним і виховним вмінням, яке відображає особливу відшліфованість методів і прийомів застосування психолого-педагогічної теорії на практиці, завдяки чому забезпечується висока ефективність навчально-виховного процесу [6, с. 205].

Вибудовуючи послідовність сьогоднішніх і завтрашніх задач, майбутній учитель повинен побачити різні варіанти й особливості динаміки свого професійного розвитку, уникати помилок у прийнятих професійних рішеннях. Стратегія передбачає вміння людини ухвалювати обґрунтовані рішення, у цьому і полягає її суть. Перш ніж вимагати від майбутнього вчителя ініціатив, потрібно створити умови для усвідомлення ним того, ким реально він є сьогодні і ким може стати завтра, як це знання конструктивно використати для вирішення зовнішніх і внутрішніх особистісних і професійних задач [5, с. 17–18].

Сформувані ставлення людини до самої себе, до своїх особистісно-професійних якостей – означає допомогти їй в самоактуалізації, у розумінні «образу Я» і «картини Я», в цілеспрямованому створенні «Я-концепції», в пошуку засобів саморозвитку впродовж усієї подальшої професійної діяльності. Водночас подальшого дослідження потребують чинники, що впливають на рух особистості до набуття нею вершин професіоналізму [5, с. 18].

Зауважимо, що сучасна наука про людину передбачає, що не кожен може стати талановитим суб'єктом (творцем) свого життя. Тобто освіта дорослої людини повинна навчити виділяти й аналізувати ті якості, які роблять особистість суб'єктом життєдіяльності, індивідуального професійного розвитку. І це повинно стати одним із її пріоритетів, глибинною сутністю, а отже, бути предметом дослідження в підготовці наукових і педагогічних працівників для системи освіти [5, с. 17].

Професійне вміння, що є основою професіоналізму педагога, має спиратися на теоретичну і практичну підготовку. На сучасному етапі розвитку педагогічної майстерності інноваційні напрями розширюють і удосконалюють традиційні методи навчання і в єдності виводять процес навчання на вищий і якісніший рівень педагогічної майстерності. Важливо розробляти та досліджувати заходи, впровадження яких у навчально-виховний процес спрямоване на вдосконалення педагогічних умов підготовки молоді.

З огляду на те, що ми розглядаємо освіту як модернізаційний фактор державотворення і розвитку культури, враховуємо в єдності дві сторони освіти – як процес набуття знань і виховання соціально активної людини [6, с. 19].

Постає питання: як сприяти тому, щоб моральні принципи з набору зовнішніх правил і норм поведінки перетворилися на внутрішні принципи молоді людини? Англійський вчений Дж. Уайт, зазначив, що для здійснення вищезазначеного «потрібні знання історії свого народу, бо найважливіші наші бажання зумовлені культурним оточенням, це не тільки дасть молоді можливість реалізувати свободу вибору, зміцнить, уже іншим способом, тісне

переплетіння її власного благополуччя із благополуччям тих, хто живе поряд». Йдеться про набуття певної альтруїстичної установки, адекватної рівноваги між особистісним і суспільним. А для цього необхідне формування ієрархії певних психологічних спрямувань – бажань, що лежать в основі вольової діяльності. А суперечності, які можуть виникати у сфері самих бажань, врегульовуються саме за допомогою вироблення ціннісно-світлоглядної культури молоді [6, с. 173–174].

У процесі розвитку педагогічної науки формувалося таке складне поняття, як «методи виховання», що зумовлено багатогранністю того процесу, який має відображати ця категорія. Використання методів виховання, спрямованих на формування та розвиток особистості, залежить від певної педагогічної ситуації.

Творчий підхід до використання методів – обов'язкова умова успішного виховання. Можливість такого підходу багато в чому залежить від розв'язання теоретичних питань, зокрема класифікації методів виховання [7, с. 18].

Донедавна методи виховання поділялися на дві основні групи: методи формування суспільної поведінки й організації діяльності та методи формування свідомості [7, с. 18–19]. У виховному процесі методи формування свідомості й організації діяльності виступають у поєднанні. Поділ їх на дві групи не відокремлює методи один від одного, а дає змогу лише підкреслити більшу спрямованість однієї групи методів на усвідомлення своєї поведінки, другої – на формування її звичних форм [7, с. 19].

Методи виховання спрямовані на зміну особистості в позитивний бік. Проте їх застосування веде не до безпосередніх змін особистості, а до виникнення у вихованців думок, почуттів, потреб, які спонукають їх до певних вчинків, поведінки. Ці методи виховання істотно відрізняються від методів навчання, застосування яких приводить до зростання й удосконалення знань, навичок і вмінь. Основні методи виховання спрямовані на те, щоб створити нове у вихованні [7, с. 19].

Наведемо такий приклад: найважливішим засобом впливу на особистість є слово [7, с. 19]. Слово – це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність [8, с. 160]. Вплив особистості викладача, наставника розкривається перед студентською молоддю в єдності слова і поведінки. Адже в слові викладач виявляє свою культуру, свою моральність, самого себе, своє ставлення до вихованців [7, с. 20]. Все це зайвий раз підкреслює необхідність педагогічного керівництва процесом становлення особистості, що складає смисл поняття «виховання» [7, с. 22].

Варто наголосити, що попри всі негаразди, вихователям слід дбати про те, щоб кожна справа,

кожне «слово сіяло зернинку творчої думки, з якої виростає паросль творчої праці». Якщо вихователь із вихованцями постійно проводить інтелектуальні бесіди, дискусії, то проблеми життя стають предметом особистих бесід, спору, роздумів молоді. Якщо слово сказане вміло, то воно буде тим фоном, на якому розкриється «творча жилка» кожного вихованця. Кожному вихователю слід мати багато духовних багатств, щоб постійно діяти на вихованця і бути стимулом до самовдосконалення [7, с. 22].

Американський психолог К. Роджерс вважав, що взаємодія з учнями має будуватися з урахуванням таких умов: надання учням права вибору навчальної діяльності при вільній і відкритій організації навчання; спільного прийняття вчителем і учнями рішень, пов'язаних із визначенням обсягу змісту навчальної роботи; організації навчання не як механічного заучування фактів, а як відкриття, яке здійснює учень під час розв'язання реальних життєвих ситуацій [3, с. 21].

Доцільно зазначити, що негативне ставлення до навчання спричиняють багато факторів, тобто суб'єктивних причин, пов'язаних із особливостями самих учнів (наприклад, відсутність відповідної позитивної мотивації учня: відсутність навчальних, наукових, професійних інтересів, відсутність переконаності в необхідності навчання, збіднені ідеали, перевага вузькоособистих матеріальних потреб та ін.; ускладнення в реалізації позитивного мотиву) [9, с. 108].

На нашу думку, саме індивідуальність та особистість людини із властивими їй характеристиками є результатом освітнього процесу. Виховання особистості полягає насамперед у розвитку системи її потреб і мотивів [9, с. 15].

Характер мотивації навчання й особливості особистості є, по суті, показником якості навчання. Фактор мотивації для успішного навчання є сильнішим, аніж фактор інтелекту. Усвідомлення високої значущості мотиву навчання для успішного навчання сприяло виокремленню принципу мотиваційного забезпечення навчального процесу [9, с. 15].

Формуванню мотивації навчання сприяє висока пізнавальна активність, що може розвиватися тільки в емоційно сприятливій атмосфері творчої співпраці, на основі постійної стимуляції ініціативи. Активна самостійна робота думки починається тільки тоді, коли перед людиною виникають проблема, питання. Необхідно так організувати заняття, щоб здобували знання не в готовому вигляді, а самостійно [9, с. 140]. Збирання й обробка фактів – це сам по собі стан знань, стан рухомості, стан свідомого добору потрібних закономірностей, характеристик, визначень із системи знань, набутих на уроках [10, с. 65].

Отже, формування відповідальності, активності, самостійний пошук інформації, прояв ініціа-

тиви у розв'язанні завдання, засвоєння знань, що досягається глибоким розумінням матеріалу, – це ті педагогічні завдання, які вирішують за допомогою проблемних ситуацій. Педагог стимулює розумовий процес учнів у пошуку відповіді та розв'язанні проблемних ситуацій, формуючи здатність до творчої співпраці.

У нашому дослідженні вважаємо за доцільне наголосити, що рівень соціальної зрілості особистості студента вимірюється реальною участю в тих завданнях, у процесі розв'язання яких соціально зрілість і виникає, оформляється структурно та функціонально. Реалізація її здійснюється в конкретних справах, які хвилюють і цікавлять не тільки конкретного студента, а й інших людей, причетних до відповідної справи [11, с. 109]. Соціально зрілий студент, котрий реалізує пошуковий рівень у розвитку своєї особистості за значно коротший проміжок часу, формує в собі такі характеристики, що не розвиваються у цей період в інших студентів. Це любов і повага до людей, адекватне ставлення до своєї професії, наявність професійного оптимізму, зацікавленість у розвитку товаришів по навчанню. У діях такого студента реалізується певний задум, проектування власного соціально-професійного зростання [11, с. 109].

Різноманітність індивідуальних особливостей учнів, які залучені до педагогічної взаємодії, та нестандартність педагогічних ситуацій, в межах яких відбувається взаємодія, визначають творчий характер педагогічної діяльності [3, с. 22]. Нині особливо актуальною є об'єктивна потреба в активному розвитку творчого, інтелектуального потенціалу кожної особи, нації, суспільства загалом. У реалізації цього завдання провідна роль належить освіті, навчанню, вихованню [12, с. 482].

Перехід до нового рівня світоглядної культури третього тисячоліття є доволі складним процесом. Сучасна молода людина має набути глибинних особистісних якостей, що відповідають новим формам суспільного життя. Передусім її розум має бути креативним, а не репродуктивним. Творчі здібності мають бути правилом, а не винятком. До творчості здатні всі, а не одиниці. Творчий потенціал – це основа особистості, її сутнісна сила така ж об'єктивно-суб'єктивна, як відчуття, розум тощо [6, с. 174]. У навчанні стоїть задача не навчити людину вирішувати окремі типи протиріч, а розвивати творче мислення, вміння в кожному конкретному випадку висувати припущення, обирати серед них гіпотезу, вирішувати її, робити відповідні висновки та ін. [13, с. 83].

Необхідне постійне прагнення особистості до розкриття й реалізації свого природного творчого потенціалу. Таке активне самовизначення містить процеси особистісного розвитку, що характеризуються як самопізнання, самооцінювання і саморозвиток [14, с. 33–34]. Джерелом розвитку осо-

бистісних властивостей і якостей є суспільний досвід, нагромаджений попередніми поколіннями людей у процесі їх пізнавальної, трудової, соціальної, моральної та творчої діяльності. Як видно, становленню самоорганізованої особистості сприяють як внутрішні, так і зовнішні джерела [11, с. 106]. Сама можливість реальної самореалізації, що здійснюється об'єктивно в діяльності, не відбувається раптово, вона є виявом унікальної здатності людини. Проте у своїй дійсності вона є результатом складного розвитку індивіда в діяльності в онтогенезі [15, с. 226].

Процес освіти для студента повинен постати як причетність його до всього сутнісного, що є в суспільстві, а діяльність освітніх закладів повинна бути інтегрованою з діяльністю інших суспільних інституцій у цьому напрямі. Індивідуалізація, особистісна орієнтація освітньо-виховного процесу соціальності не скасовує і не заперечує. Вона здійснюється у суспільстві та через суспільні форми самоствердження особистості [6, с. 174].

Отже, в навчальному та виховному процесах немає тотожних, однакових умов, причин, але є близькі, істотно схожі умови та причини, з яких випливають наслідки, що багато в чому збігаються [16, с. 32]. Педагог має право на вибір будь-якої моделі організації уроку, але мусить пам'ятати, що бере на себе і відповідальність за результати навчання [3, с. 174]. Таким чином, для того, щоб сформувати людей високої освіченості й культури, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, слід узгодити усі виховні впливи на молодь підвищенням ефективності патріотичного, трудового, родинно-сімейного і морального виховання. Без цього неможливий всебічний гармонійний розвиток громадянина України [7, с. 13].

Варто наголосити, що зроблено конкретні кроки щодо наближення вітчизняної освіти до освітніх систем розвинутих країн, поліпшилася співпраця ЗВО України з закладами вищої школи багатьох країн світу [4, с. 443]. Чимало в Україні зроблено також для утвердження гуманістичних цінностей вищої освіти, її спрямованості на розвиток особистості [1, с. 20]. Характерною рисою національної школи є гармонійне використання нею освітніх і виховних функцій [4, с. 441]. Істотно оптимізована мережа вищих навчальних закладів, здійснюється підготовка фахівців за багатьма новими спеціальностями, що відповідають змінам на ринку праці. Здійснено кроки із входження української вищої школи в європейській освітній простір [1, с. 20].

Водночас підготовка фахівців із вищою освітою здійснюється за відчутно застарілими навчальними планами. Самодіяльність ЗВО з питань внесення змін і доповнень до діючих навчальних пла-

нів протягом багатьох років призвела до втрати державних стандартів освіти, переобтяження студента обов'язковими аудиторними заняттями. Останнє негативно позначається на самостійній пізнавальній діяльності студентів, їхньому саморозвитку. Діючи навчальні плани не визначають сучасних вимог до підготовки фахівців, тому розробка і впровадження державних стандартів підготовки фахівців з вищою освітою різних освітньо-кваліфікаційних рівнів є першочерговим завданням [4, с. 443–444]. Необхідно зрозуміти, що нинішня педагогічна наука має стати засобом розвитку культурно-етичного й інтелектуального потенціалу нації. З огляду на це необхідно так трансформувати систему педагогічної освіти, щоб вона стала природним освітнім середовищем для ефективного самовизначення людини в системі соціальних і професійних цінностей [5, с. 21].

Аналізуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що важлива роль у вирішенні означених проблем сучасної педагогічної освіти належить посиленню ролі дослідницької діяльності у процесі підготовки майбутнього педагога, органічного впровадження ідей і практики дослідницького підходу на всіх етапах навчання в університеті [5, с. 21]. Отже, на освітян чекає велика творча і наполеглива праця щодо подальшого розвитку національної системи освіти, уточнення її пріоритетів, реструктуризації, здійснення змін в освіті у взаємній системній відповідності зі змінами в науці, виробництві для забезпечення її стійкості та перспективності [4, с. 446].

Висновки і пропозиції. Оволодіваючи інноваційними технологіями, усвідомлюючи перспективні тенденції розвитку освіти, педагоги забезпечують відповідні умови навчання та виховання учнів і студентів згідно з організацією педагогічного процесу сучасних освітніх закладів України. Формування ціннісного ставлення до навчання, духовно-морального виховання молодого покоління залежить від впливу соціальних факторів та особистості педагога. Педагогічний досвід, що ґрунтується на національно-культурній традиції з урахуванням світових, європейських тенденцій, забезпечує як удосконалення педагогічної техніки, так і розвиток та освоєння нових норм і способів педагогічної діяльності. Тому актуальним сьогодні є стан підготовки майбутніх педагогів і реалізація умов розвитку педагогічної майстерності. Вирішення проблеми в роботі закладів освіти має бути першочерговим завданням.

Слід підкреслити важливість творчого підходу до використання методів навчання і виховання; викладач, котрий працює творчо, осмислює досвід педагогічної науки, пропускаючи його через особистісні творчі пошуки, результатом чого стає народження творчої ідеї. Зазначимо, що педагогічна творчість і майстерність викладача не лише

ґрунтується на вдосконаленні освітніх технологій та оволодінні педагогічною технікою, а є результатом моральної та інтелектуальної культури педагога. Педагогічна майстерність формується за умови, що педагогічний процес здійснюється як реалізація співпраці, сутнісної співпричетності вчителя й учня, викладача та студента. Можливість реальної самореалізації, що здійснюється об'єктивно в діяльності, не відбувається раптово; процес освіти для студента повинен постати як причетність його до всього сутнісного, сприяти саморозвитку особистості.

Проаналізувавши наукові та практичні доробки науковців і розвідки з досліджуваної проблеми, можемо зробити висновок, що питання особливостей навчання і виховання молодого покоління на сучасному етапі розвитку педагогічної майстерності залежить від низки педагогічних умов і соціальних факторів, які потребують теоретичного вивчення та глибинного пізнання сутності проблеми. Подальші дослідження та розкриття питання становлення педагогічної майстерності, проблеми змісту освіти та навчання на сучасному етапі розвитку дасть змогу найповніше проаналізувати підхід до їхнього розв'язання та визначити умови як для розвитку національно-патріотичного, духовно-морального виховання молодого покоління, так і для ефективного навчання та самореалізації особистості учнів і студентів у системі сучасної освіти.

Список використаної літератури:

1. Вища освіта в Україні : навчальний посібник / за ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнко. Київ : Знання, 2005. 327 с.
2. Хелус З. Понимаєте ли вы ученика? : книга для учителя / пер с чеш. Москва : Просвещение, 1987. 159 с.
3. Педагогічна майстерність : підручник / за ред. І.А. Зязюна. Київ : Вища шк., 2004. 422 с.
4. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 447 с.
5. Пехота О.М. Основи педагогічних досліджень : навчальний посібник. Київ : Знання, 2013. 287 с.
6. Журавський В.С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 416 с.
7. Делінгевич Л.В. Виховання – це мистецтво. Кіровоград : Центрально-Українське видавництво, 2003. 344 с.
8. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : Статті : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 5. 640 с.
9. Усе про мотивацію : навчальний посібник / уклад. А.Г. Дербеньова. Харків : Вид. група «Основа», 2012. 207 с.
10. Сухомлинский В.А. Сто советов учителю. Киев : Радянська школа, 1984. 254 с.

11. Радул В.В. Соціально-професійне становлення особистості : монографія / за ред. В.В. Радула. Кіровоград : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2002. 263 с.
 12. Філософія: навчальний посібник / за ред. І.Ф. Надольного. Київ : Вікар, 1997. 584 с.
 13. Столяров Ю.С. Техническое творчество учащихся : учебное пособие / под ред. Ю.С. Столярова, Д.М. Комского. Москва : Просвещение, 1989. 223 с.
 14. Лозовецька В.Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах : монографія. Київ, 2015. 279 с.
 15. Радул В.В. Соціальна зрілість особистості : монографія. Харків : Мачулін, 2017. 442 с.
 16. Загвязинский В.И. Педагогическое предвидение. *Новое в жизни, науке, технике. Серия : Педагогика и психология*, 1987. № 4. С. 3–80.
-

Horokhova H. The education and upbringing peculiarities of the young generation at the modern stage of pedagogical excellence development

The article analyzes the role of education as an important factor in the development of the Ukrainian people spiritual culture and the replication of society productive forces. It takes into consideration the education and upbringing peculiarities of the young generation and the factors having a decisive influence on the self-realization of schoolchildren and students. The article finds out the problems in educational institutions work concerning the understanding of importance of young people's national patriotic, spiritual and moral education, effective training, self-realization of the personality and the ways of their solution. It also defines the content and the effect of creative approach in the formation of the necessary pedagogical conditions for self-realization of schoolchildren and students' personality in the modern education system.

On the basis of the study of scientists' theoretical research it has been proved that the lack of purposeful humanistic education can lead to both intellectual and moral degradation of new generations. It has been emphasized that the teacher has a social responsibility for the consequences of his/her work. It has been noted that the current problem is the preparation process of future teachers and the realization of conditions for the development of pedagogical excellence in accordance with the here and now requirements which must be unconditionally based on the national and cultural traditions taking into account the world European tendencies.

The modern analysis of theoretical research and the results of practical implementation have demonstrated that there are no identical conditions and reasons in the educational and learning process but there are substantially alike ones that result in many corresponding consequences and therefore, every teacher has the right to choose any model of teaching organization at the same time bearing in mind to take the responsibility for the results of study. It has been determined that the teacher's pedagogical creativity and excellence are grounded not only on the improvement of educational technologies and mastering of pedagogical technique. Furthermore, it has been proved that pedagogical excellence is formed under the conditions that the pedagogical process is accomplished as the realization of collaboration between a teacher and a student.

As a result of the analysis of scientists' scientific and practical achievements and explorations of the investigated problem, it has been found out that the issue of education and upbringing peculiarities of the young generation at the modern stage of pedagogical excellence development depends on a number of pedagogical conditions and social factors that require further theoretical study and depth knowledge of the prevailing problem.

Key words: *education, higher education, teacher training, upbringing methods, motivation of study, self-realization, creative approach, personality, development of creative personality.*